

УДК 330.341.1

О. В. Корнух,
к. е. н., доцент, ДВНЗ "Криворізький національний університет", Кривий Ріг,
С. А. Британ,
магістрант, ДВНЗ "Криворізький національний університет", Кривий Ріг
Н. О. Булда,
магістрант, ДВНЗ "Криворізький національний університет", Кривий Ріг

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

O. Kornuch,
Ph. D. in economics, associate professor, Kryvyi Rih National University
S. Britan,
Master student, Kryvyi Rih National University
N. Bulda,
Master student, Kryvyi Rih National University

THE PROBLEMS OF FORMING THE INNOVATIVE ENTERPRISE POTENTIAL

У статті доведено, що інноваційний потенціал виступає однією з ключових характеристик інноваційної спроможності підприємства, зростання якого неможливе без втручання держави. Наведено теоретико-методичні підходи до визначення сутності категорії "інноваційний потенціал". Запропоновано визначення поняття "інноваційний потенціал підприємства". Зроблено наголос, що в переході на інноваційний шлях розвитку всім рівням господарювання необхідно робити кроки одночасно, узгоджено та під єдиним "вектором" інноваційної спрямованості для забезпечення їхнього економічного зростання. Проведено аналіз інноваційного потенціалу на макrorівні, що стало підґрунтям для визначення основних проблем формування інноваційного потенціалу на вітчизняних підприємствах. Означено основні елементи організаційного механізму управління підприємства для забезпечення підвищення рівня його інноваційного потенціалу. Запропоновано шляхи вирішення проблем формування інноваційного потенціалу підприємства.

The article proves that innovative potential is one of the key characteristics of the innovative enterprise competence, the development of which is impossible without government interference. Presented theoretical and methodical approaches to the nature of the category, which is called "innovative potential". Suggested the definition of "innovative enterprise potential". Stressed that all levels of management should change simultaneously, agreed and under the only one "vector" of innovative competence to ensure their economic growth while moving to the innovative way of development. Made the analysis of innovative potential at macrolevel, which became the basis for identifying the main problems of forming the innovative potential at home enterprises. Defined the main elements of the organizational mechanism of management to increase the level of its innovative potential. Suggested the ways of solving the problems of forming the innovative enterprise potential.

Ключові слова: потенціал, інноваційний потенціал, інноваційний потенціал підприємства, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інноваційний розвиток підприємства.

Key words: potential, innovative potential, innovative enterprise potential, innovative activity, innovative development, innovative development of enterprise/ innovative enterprise development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний стан економіки України можна охарактеризувати не тільки поглибленням ринкових відносин, а й розширенням виробництва в умовах обмежених матеріальних ресурсів. Інтеграція України в європейське співтовариство з високим рівнем конкуренції обумовила перехід від екстенсивної моделі вітчизняної економіки до інноваційної моделі її розвитку.

За цих умов найважливішими факторами, що забезпечують підвищення виробництва, є швидка реалізація у виробництві новітніх досягнень науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможності продукції та постійне вдосконалення системи управління виробництвом, що забезпечує оптимальне використання матеріальних, виробничих і людських ресурсів.

Широкомасштабна інноваційна діяльність у сучасних умовах є основою стабільного та ефективного економічного зростання як окремо взятого підприємства, галузі, регіону, так і країни в цілому.

На сьогодні розвиток світової економіки характеризується постійними змінами у структурі та динаміці суспільних потреб і, як наслідок, — загостренням конкуренції щодо пропозиції нових товарів і послуг, а також поліпшенням їх якісних характеристик. У зв'язку з цим стійкість економічного становища суб'єктів господарювання визначається темпами і масштабами здійснення інноваційної діяльності, що дозволяє своєчасно і швидко реагувати на умови конкурентної боротьби шляхом використання різноманітних нововведень, забезпечуючи більш якісне й повне задоволення потреб ринку. В таких умовах важливого зна-

Таблиця 1. Теоретико-методичні підходи до розкриття сутності поняття "інноваційний потенціал"

Автор	Визначення
Верба В.А., Новиков І.В. [4]	Інноваційний потенціал - сукупність інноваційних ресурсів, що перебувають у взаємозв'язку, і чинників (процедур), які створюють необхідні умови для оптимального використання таких ресурсів з метою досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємства у цілому
Балабанов І.Т. [2]	Інноваційний потенціал – сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, інформаційні та інші, необхідні для здійснення інноваційної діяльності
Федулова Л.І. [11]	Інноваційний потенціал – це міра готовності організації виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто міра готовності до реалізації проекту чи програми інноваційних стратегічних змін

чення набуває формування інноваційного потенціалу підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам інноваційної діяльності суб'єктів господарювання приділяється досить багато уваги вченими, не залишаються осторонь й питання формування та управління інноваційним потенціалом як складової процесу управління інноваційною діяльністю підприємства. Зокрема дослідженню інноваційного потенціалу присвячені численні роботи таких вітчизняних науковців, як І.Т. Балабанова [2], В.А. Верби [4], Т. Гринько [5], В.М. Іванкова [6], С.М. Ілляшенко [7], Н.С. Краснокутської [8], А.С. Федоніна [10], Л.І. Федулової [11] та ін.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження полягає у дослідженні та обґрунтованні проблем формування інноваційного потенціалу всіх рівнів господарювання під єдиним "вектором інноваційного розвитку".

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Логіку нашого дослідження побудуємо наступним чином: визначимо сутність термінів "потенціал", "інноваційний потенціал"; проведемо дослідження інноваційного потенціалу на макrorівні для визначення основних проблем формування інноваційного потенціалу на макrorівні.

Аналіз наукової літератури показав, що відсутній єдиний підхід до трактування поняття "потенціал". У Великій Радянській енциклопедії потенціал, в широкому сенсі, являє собою кошти, запаси, джерела, наявні і що можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення якого-небудь завдання [3].

У роботі [8, с. 5] автор зазначає, що термін "потенціал" у широкому розумінні трактується як можливості, запаси, засоби, наявні сили, які можуть бути використані, або як рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь.

У сучасній науковій літературі, у тому числі й українській, відсутнє однозначне тлумачення терміну "інноваційний потенціал". Найчастіше дане поняття ототожнюється з науковим, інтелектуальним, творчим та науково-технічним потенціалом. Доцільно буде привести визначення науковців до розкриття сутності інноваційного потенціалу (табл. 1).

Не зрозуміло, що мають на увазі автори [4] під "інноваційними ресурсами", але цікавий їх склад і характеристики, які потребує уточнення.

Переосмислюючи підходи І.Т. Балабанова та Л.І. Федулової, розуміємо, що інноваційний потенціал підприємства — це наявність необхідних ресурсів (матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та ін.) для забезпечення виконання мети інноваційної стратегії підприємства та ступеня його готовності до змін.

Слід також наголосити, що інноваційний потенціал слід розглядати з позиції макро- та мікрорівня у взаємозв'язку. Цей факт також відмічає С.М. Ілляшенко, який до складових інноваційного

потенціалу підприємства відносить науково-технічну інформацію, управління й кадри (рис. 1) [7, с. 5].

Тому наше дослідження побудуємо за цими двома напрямками.

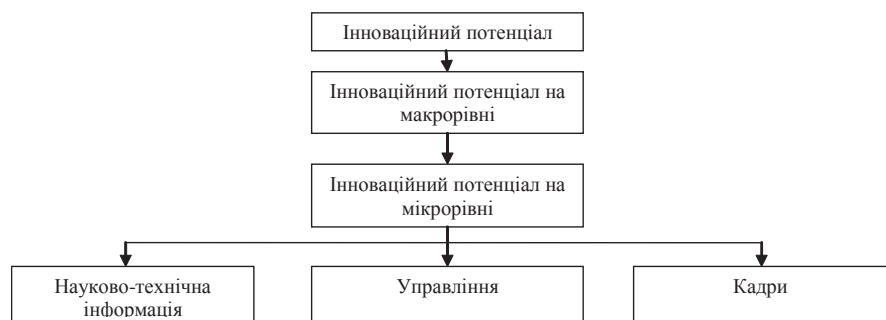
В Україні на законодавчому рівні було задекларовано курс на розвиток конкурентоспроможної інноваційної економічної системи. Головною його метою є перехід у найближчому майбутньому до інноваційної економіки та зайняти місце серед розвинених країн світу. Проте на сьогоднішній день інноваційна інфраструктура країни перебуває на початковому етапі розвитку. Вона представлена окремими типами інноваційних

структур, серед яких виділяють наукові центри, технопарки, бізнес-інкубатори, науково-технічні підприємства та деякі інші, які, на жаль не набувають поширення та розгортання своєї діяльності. Варто також зазначити, що завдання, які вони виконують лише частково відповідають вимогам, які встановлені на світовому рівні. Тому в даному аспекті має місце функціональна невизначеність діяльності вітчизняних інноваційних інститутів. Зважаючи на це, їх розвиток потребує всебічної державної підтримки.

Слід наголосити, що від функціональності національної інноваційної системи, рівня розвиненості інноваційної інфраструктури, наявності ефективної поетапної стратегії інноваційного розвитку країни, обґрунтованої системи пільг для сфери інноваційної діяльності напряму залежить рівень інноваційної активності підприємств та рівень їх інноваційного розвитку. Тобто в переході на інноваційний шлях розвитку всім рівням господарювання необхідно робити кроки одночасно (ґрунтовна й дієва законодавча база з виокремленням великого, середнього та малого бізнесу повинна збігатися з готовністю останніх до змін), одному напрямі (визначення форм державної підтримки, податкових пільг для пріоритетних напрямів інноваційного розвитку) та з узгодженням інтересів всіх рівнів для забезпечення економічного зростання.

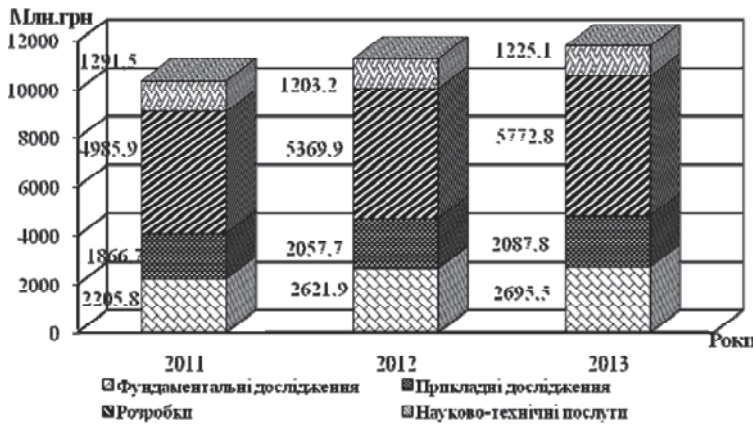
Позиції України в світовому інноваційному рейтингу залишаються незадовільними. Про падіння рівня розвитку інновацій свідчить те, що Україна станом на 2013 рік посідає 71 місце у глобальному інноваційному рейтингу Global Innovation Index-2013 від Корнельського університету, бізнес-школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності WIPO. При цьому у 2012 році країна займала 63 місце. За шкалою від 0 до 100 Україна отримала індекс 35,78 та знаходилась між Тунісом та Монголією. Для порівняння: індекс лідера рейтингу Швейцарії склав 66,59. Проте Україна залишається одним з лідерів за інноваційністю в групі із 36 країн зі середньо-низьким рівнем доходу. Global Innovation Index складається вже шостий рік і оцінює рівень розвитку інновацій у 142 країнах. Він визначає інноваційний потенціал держав, їх витрати на інновації та оцінює результат прийнятих зусиль. Індекс враховує близько 84 показників, а зокрема умови для відкриття та розвитку нового бізнесу, податкову політику в країні, якість вищої освіти, а також доступність макрофінансування та венчурного капіталу. Уже два роки поспіль рейтинг очолює Швейцарія, друге місце посідає Швеція.

Через те, що інноваційний потенціал відіграє важливу роль у підвищенні ефективності інноваційної діяльності доцільно проаналзувати динаміку обсягів виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні, яка наведена в табл. 2 [12].

Рис. 1. Структура інноваційного потенціалу

Таблиця 2. Аналіз динаміки обсягів виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні за 2011–2013 роки, млн грн.

Показник	За 2011 рік	За 2012 рік	За 2013 рік	Відхилення (+;-)		Темп росту, %	
				2012-2011	2013-2012	2012/2011	2013/2012
Фундаментальні дослідження	2205,8	2621,9	2695,5	416,1	73,6	118,9	102,8
Прикладні дослідження	1866,7	2057,7	2087,8	119,0	30,1	110,2	101,5
Розробки	4985,9	5369,9	5772,8	384,0	402,9	107,7	107,5
Науково-технічні послуги	1291,5	1203,2	1225,1	-88,3	21,9	93,2	101,8
Разом	10349,9	11252,7	11781,2	902,8	528,5	108,7	104,7

Рис. 2. Структура обсягів виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні за 2011–2013 роки

Отже, обсяги виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні за 2011–2013 роки зросли і у 2013 році склали 11781,2 млн грн., тобто зросли на 528,5 млн грн. або на 4,7%. Така динаміка викликана зростанням фундаментальних досліджень на 2,8%, що склало 73,6 млн грн.; прикладних досліджень на 30,1 млн грн. або на 1,5%; розробок на 7,5% і науково-технічних послуг на 1,8%, що склало 21,9 млн грн. Але у 2012 році спостерігається зменшення науково-технічних послуг на 88,3 млн грн.

Аналіз структури обсягів виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні зображено на рисунку 2 [12]. Найбільшу частку в обсязі виконаних наукових та науково-технічних робіт мають обсяги розробок, питома вага яких протягом аналізованого періоду зросла. Меншу питому вагу мають фундаментальні та прикладні дослідження. Найменшу частку в загальному обсязі виконаних робіт у сфері інновацій мають науково-технічні послуги.

Реалізація інноваційного потенціалу країни забезпечується формуванням інноваційного потенціалу підприємницьких структур.

У рамках інтеграції в європейське співтовариство держава повинна визначитись зі своїми основними пріоритетами в сфері формування інноваційного потенціалу промислових підприємств. На рівні світового господарства промисловість є однією з найбільш розвинених галузей економіки, що характеризується високими темпами інноваційного розвитку. Проте ситуація на вітчизняних підприємствах є дещо іншою. Попри те, що Україна є одним із лідерів з виробництва промислової продукції, впро-

вадження інноваційних технологій відбувається вкрай повільними темпами. Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України представлена в таблиці 3 [12].

Відповідно до аналітичних даних, можна говорити про те, що в посткризовий період частка підприємств, які впроваджують інновації, поступово зростає. Пропорційно до цього збільшується кількість впроваджених технологічних процесів, проте лише незначна їх частина орієнтована на зберігання ресурсів та зменшення відходів виробництва.

Важливу роль у підвищенні інноваційної активності підприємств відіграє вибір і реалізація відповідної стратегії інноваційного розвитку підприємства. Для цього потрібна інформація щодо величини інноваційного потенціалу та рівня його використання.

Моніторинг та оцінка рівня інноваційного потенціалу є актуальним завданням, оскільки його розв'язання дає змогу приймати стратегічні й тактичні рішення щодо інноваційного розвитку підприємства й розвитку його стійких конкурентних переваг [5]. Високий інноваційний потенціал підприємства досягається завдяки таким елементам організаційного механізму управління:

- організаційній структурі — лінійно-функціональній з елементами програмно-цільових організаційних утворень, матричній структурі, творчій команді;

- технології — гнучких автоматизованих виробничих модулів, зв'язаних безрейковою гнучкою транспортною системою;

- організації праці — бригадній, із високим рівнем поєднання операцій і професій, вільному вибору часу;

- оплаті праці — почасово-преміальній, бригадній із використанням особистого внеску;

- переміщенню персоналу — можливість горизонтальних і вертикальних переміщень згідно із вирішуваними завданнями, створення тимчасових бригад;

- стилю управління — делегування повноважень, залучення персоналу до розроблення рішень, подання ідей;

- системі інформування персоналу — докладне інформування про діяльність підприємства в цілому, проблеми та завдання у сфері інновацій;

- дослідно-конструкторним приміщенням, лабораторіям, відділам універсального типу, наявність резервних площ, можливість змінення компонування лабораторій, відділів;

- психологічного клімату — спрямування на пошук рішень оперативних і довгострокових як у рамках робочого місця, так і поза його межами, стимулювання інноваційного клімату, інноваційної активності [10].

Ефективному впровадженню нових технологій в процес виробництва перешкоджають ряд чинників. Перш за все, обмеженість джерел фінансування. Підприємства переживають важкі часи, тому їх доходи спрямовуються на покриття витрат пов'язаних з виробництвом продукції, відповідно власних коштів недостатньо для фінансування інноваційної діяльності. При цьому іноземні інвестиції в інновації майже відсутні. Крім того, впровадження нових технологій потребує перенавчання та перекваліфікації працівників, що та-

Таблиця 3. Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів	У т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	З них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2009	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3

кож вимагає додаткових вкладень грошових коштів. Важливу роль у даному аспекті, також відіграє недостатня законодавча урегульованість у галузі інновацій.

У процесі впровадження інновацій сучасні вітчизняні підприємства зіштовхуються з рядом проблем, які потребують свого негайного вирішення. Основні проблеми впровадження інновацій на підприємстві та шляхи їх вирішення представимо в таблиці 4.

Підкреслимо, з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн, стимулювання інноваційної активності вітчизняних підприємств має здійснюватись не лише на мікро-, а і на макрорівні. Держава як суб'єкт економічних відносин має створювати необхідні умови для ефективного впровадження та розвитку інноваційних технологій.

ВИСНОВКИ

Інноваційний потенціал виступає однією з ключових характеристик інноваційної спроможності підприємства. Він являє собою набір елементів, які є необхідними для вирішення конкретних виробничих проблем. Інноваційна активність підприємств залежить від вибору відповідної стратегії інноваційного розвитку. Зростання інноваційного потенціалу є неможливим без втручання держави. Для цього необхідно об'єктивне визначення проблем впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах та ефективних й ґрунтовних напрямків їх вирішення. В переході на інноваційний шлях розвитку всім рівням господарювання необхідно робити кроки одночасно, узгоджено та в одному напрямку для забезпечення економічного зростання.

Для забезпечення високого рівня інноваційного потенціалу метою подальшого дослідження є розробка ефективного організаційного-економічного механізму формування інноваційного потенціалу підприємства.

Література:

1. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. — К.: НІСД, 2013. — 576 с.
2. Балабанов І.Т. Інноваційний менеджмент: навч. посібн. / І.Т. Балабанов. — П., 2000. — 432 с.
3. Велика Радянська енциклопедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://enc-dic.com/enc_sovet/Potencial-sredstva-50570.html
4. Верба В.А. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства / В.А. Верба, І.В. Новиков // Проблеми науки. — 2003. — № 3. — С. 23.
5. Гринько Т. Щодо інноваційного потенціалу як складової інноваційної активності підприємств / Т. Гринько // Економіст. — 2010. — № 2. — С. 56—58.
6. Іванков В.М. Оцінка стану інноваційної діяльності промислових підприємств / В.М. Іванков // Науково-практичне видання "Незалежний аудитор" — 2013. — № 6 (IV) — С. 70—76.
7. Ілляшенко С.М. Менеджмент. Інновації: монографія / С.М. Ілляшенко. — Суми: ТОВ "Друкарський дім "Папірус", 2010. — 621 с.
8. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / Н.С. Краснокутська. — Київ: Центр навчальної літератури, 2005. — С. 352.
9. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. — К.: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.
10. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексик. — К.: КНЕУ, 2004. — С. 316.

Таблиця 4. Проблеми впровадження інновацій на підприємстві та шляхи їх вирішення

Проблеми впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах	Рекомендовані шляхи вирішення проблем
Дефіцит фінансових ресурсів, необхідних для проведення ґрунтовних наукових досліджень та впровадження інновацій в виробничу діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - залучення коштів із зовнішніх джерел фінансування, в тому числі за рахунок іноземних інвестицій; - активне використання амортизаційних відрахувань та нерозподіленого прибутку як джерел фінансування інноваційної діяльності підприємства; - створення на рівні держави інноваційних фондів та венчурних компаній для забезпечення безперервного фінансування інноваційних проєктів
Слабко розвинене інформаційне забезпечення стосовно особливостей провадження інноваційної діяльності як в межах країни, так і за кордоном	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення створення єдиного довідкового інформаційно-аналітичного фонду, в якому б містились результати науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних проєктів інноваційної діяльності; - створення в межах підприємства спеціалізованих структурних підрозділів, які б здійснювали регулярний моніторинг планування, розробки та впровадження в процес виробництва об'єктів інноваційної діяльності; - активізація науково-технічного співробітництва з різними країнами світу
Ризик недоотримання бажаного фінансового результату від впровадження інновацій в виробничий процес	<ul style="list-style-type: none"> - розробка та впровадження ефективної системи гарантійних фондів; - страхування та диверсифікація ризиків
Невідповідність кадрового забезпечення та недостатня кваліфікація працівників	<ul style="list-style-type: none"> - проведення курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів; - впровадження на макрорівні освітніх програм у сфері інновацій, які дадуть змогу підвищити якість та конкурентоспроможність інноваційних технологій; - забезпечення взаємодії освіти, науки і виробництва між науково-дослідними інститутами та підприємствами різних форм власності
Значна недовіра до інноваційних продуктів як зі сторони споживачів, так і зі сторони підприємств	<ul style="list-style-type: none"> - проведення активної маркетингової політики із просування товару на ринку для їх популяризації серед споживачів; - серед підприємств доцільним буде перейняття досвіду інших суб'єктів господарювання, які здійснюють ефективну інноваційну діяльність

11. Федулова А.І. Менеджмент організації: підручник / А.І. Федулова. — К.: Либідь, 2003. — 448 с.

12. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

References:

1. Schorichne Poslannia Prezidenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy (2013), "Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovysche Ukrainy v 2013 rotsi", p. 576.
2. Balabanov, I.T. (2000), "Innovatsijnyj menedzhment", Navch. posibn., p. 432.
3. Velyka Radians'ka entsyklopediia, available at: http://enc-dic.com/enc_sovet/Potencial-sredstva-50570.html
4. Verba, V.A. and Novykov, I.V. (2003), "Metodychni rekomendatsii z otsinky innovatsijnoho potentsialu pidpryiemstva", Problemy nauky, p. 23.
5. Hryn'ko, T. (2010), "Schodo innovatsijnoho potentsialu iak skladovoi innovatsijnoi aktyvnosti pidpryiemstv", Ekonomist, vol. 2, pp. 56—58.
6. Ivankov, V.M. (2013), "Otsinka stanu innovatsijnoi diial'nosti promyslovykh pidpryiemstv", Naukovo-praktychne vydannia "Nezaleznyj audytor", vol. 6, pp. 70—76.
7. Illiashenko, S.M. (2010), "Menedzhment. Innovatsii", monografiiia — Sumy: TOV "Drukars'kyj dim "Papyrus", p. 621.
8. Krasnokuts'ka, N.S. (2005), "Potentsial pidpryiemstva: formuvannia ta otsinka", Tsentr navchal'noi literatury, p. 352.
9. Androschuk, H.O. Zhyliayev, I.B. and Chyzhevs'kyj, B.H. (2009), "Stratehiia innovatsijnoho rozvytku Ukrainy na 2010—2020 roky v umovakh hlobalizatsijnykh vyklykiv", Parlaments'ke vyd-vo, p. 632.
10. Fedonin, O.S. Riepina, O.S. and Oleksyk, O.I. (2004), "Potentsial pidpryiemstva: formuvannia ta otsinka", Navch. Posibnyk, p. 316.
11. Fedulova, L.I. (2003), "Menedzhment orhanizatsij", Pidruchnyk, pp. 448.
12. The official site of Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy, available at: www.ukrstat.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 12.11.2014 р.